

1-боб. Умумий қоидалар

1. Мазкур Стандарт молиявий инструментлар ҳисобини юритишга нисбатан тадбиқ этилмайди.

2. Қуйидагилар товар-моддий захиралар ҳисобининг асосий қоидалари ҳисобланади:

тан олиш пайтини аниқлаш, таснифлаш, баланс қийматини баҳолаш;

товар-моддий захиралар таннархига киритиладиган харажатларни аниқлаш, келгусида харажатларни, шу жумладан товар-моддий захиралар қийматини харажат сифатида тан олиш;

товар-моддий захиралар қийматини реализация қилишнинг соф қийматига қадар камайтириш (баҳолаш);

товар-моддий захираларнинг чиқиб кетишидан молиявий натижаларни аниқлаш ҳамда молиявий ҳисоботда улар бўйича ахборотни ёритиб бериш тартиби.

3. Мазкур Стандартда қуйидаги асосий тушунчалардан фойдаланилади:

товар-моддий захиралар — фаолият юритиш жараёнида кейинчалик сотиш мақсадида сақлаб туриладиган ва ишлаб чиқариш жараёнида бўлган, шунингдек, маҳсулот ишлаб чиқариш, ишларни бажариш ёки хизматлар кўрсатиш жараёнида ёхуд маъмурий ва ижтимоий-маданий вазифаларни амалга ошириш учун фойдаланиладиган моддий активлар;

реализация қилишнинг соф қиймати — товар-моддий захираларни мақсадига кўра ишлатиладиган ҳолатга келтириш ва реализация қилиш бўйича

баҳоланган харажатлар чегирилган ҳолда жорий қиймати;

жорий қиймат — маълум бир санада амалда бўлган бозор нархлари бўйича товар-моддий захираларнинг қиймати ёки бир-биридан мустақил, хабардор ва бундай битимни амалга оширишни хоҳловчи тарафлар ўртасида битимни амалга оширишда активни сотиб олиш ёки мажбуриятни бажариш учун етарли бўлган сумма;

бевосита харажатлар — алоҳида турдаги товар-моддий захираларни ишлаб чиқариш (хизматлар кўрсатиш ва ишлар бажариш) жараёни билан бевосита боғлиқ бўлган ҳамда уларнинг бирлиги таннархига тўғридан-тўғри киритиладиган ишлаб чиқариш харажатлари;

билвосита харажатлар — бир неча турдаги товар-моддий захираларни ишлаб чиқариш (хизматлар кўрсатиш ва ишлар бажариш) жараёни билан боғлиқ бўлган ишлаб чиқариш харажатлари бўлиб, уларни муайян товар-моддий захиралар бирликлари таннархига бевосита киритиб бўлмайди, бунинг оқибатида улар харажатлар объектлари ва уларнинг бирликлари таннархи ўртасида ҳисоб-китоб йўли билан тақсимланади;

бўлиниш нуқтаси — биргаликда ишлаб чиқариладиган маҳсулотларни ишлаб чиқаришда алоҳида турдаги маҳсулотлар аниқ идентификация қилинадиган ишлаб чиқариш жараёнининг муайян пайти;

тара — маҳсулотларни (товарларни) сақлаш, ўраш ва транспортда ташиш учун ишлатиладиган буюмни ифода этувчи моддий объект.

4. Товар-моддий захиралар ташкилотларда:

маҳсулот ишлаб чиқариш, ишларни бажариш ва хизматлар кўрсатиш, ишлаб чиқаришга хизмат кўрсатиш, маъмурий эҳтиёжлар ва бошқа мақсадлар учун мўлжалланган хом ашё ва материаллар, харид қилинадиган ярим тайёр маҳсулотлар ва бутловчи буюмлар, ёқилғи, тара ва тарабоп материаллар, эҳтиёт қисмлар, инвентарь ва хўжалик жиҳозлари, бошқа материаллар захиралари;

боқувдаги ва яйловдаги ёш ҳайвонлар, катта ёшдаги ҳайвонлар, паррандалар, асалари оилалари, сотиш учун асосий подадан яроқсизга чиқарилган катта ёшдаги чорва моллари, сотиш учун четдан қабул қилинган чорва моллари;

механизм қисмлари, қурилмалар, буюмларга тугалланмаган ишлов берилиши ва уларнинг йиғилиши ҳамда тугалланмаган технологик жараёнлар кўринишида тугалланмаган ишлаб чиқариш. Хизматлар кўрсатувчи ва ишлар бажарувчи ташкилотларда тугалланмаган ишлаб чиқаришнинг қиймати сифатида қабул қилиш-топшириш ҳужжатлари расмийлаштирилмаган ва ташкилот томонидан тегишли даромад сифатида тан олинмаган тугалланмаган хизматлар (ишлар) бўйича харажатлардан ташкил топади;

ташкилотда тайёрланган тайёр маҳсулот (реализация қилиш учун мўлжалланган ва шартномада ёки қонун ҳужжатларида белгиланган

ҳолларда бошқа ҳужжатларнинг талабларида назарда тутилган техник ва сифат тавсифларига мувофиқ келадиган ишлов берилиши (бутираниши) тугалланган актив);

бошқа юридик ёки жисмоний шахслардан харид қилинган (олинган) ва ташкилотнинг одатий фаолияти давомида қўшимча ишлов беришсиз сотиш ёки қайта сотиш учун мўлжалланган товарлар. Бунда узоқ муддатли активлар объектлари (бинолар, иншоотлар, транспорт воситалари, мулкӣ (мутлақ) ҳуқуқлар ва бошқалар) ҳам кейинчалик сотиш ёки қайта сотиш мақсадида харид қилинган ҳолларда товар бўлиб ҳисобланиши мумкин.

5. Инвентарь ва ҳўжалик жиҳозлари таркибига қуйидаги мезонлардан бирига жавоб берадиган активлар киритилади:

хизмат муддати бир йилдан ошмайдиган;

хизмат муддатида қатъи назар харид қилиш пайтида қиймати бир бирлик (комплект) учун Ўзбекистон Республикасида белгиланган базавий ҳисоблаш миқдорининг эллик бараваригача миқдорда бўлган активлар. Ташкилот раҳбари ҳисоб сиёсатида активларни инвентарь ва ҳўжалик жиҳозлари таркибида ҳисобга олиш учун қийматининг бундан паст чегарасини белгилаш ҳуқуқига эгадир.

6. Хизмат муддати ҳамда қийматидан қатъи назар инвентарь ва ҳўжалик жиҳозлари таркибига қуйидагилар киритилади:

махсус асбоблар ва мосламалар (муайян буюмларни серияли ва оммавий ишлаб чиқариш ёки яққа тартибдаги буюртмани тайёрлаш учун

мўлжалланган мақсадли асбоблар ва мосламалар). Бунда махсус асбоблар ва мосламалар таркибига асбоб-ускуналар, штамплар, пресс-шакллар, прокат ўтказувчи валлар, мослама ускуналари моделлари, опоклар, андозалар ва бошқа турли махсус асбоблар ва мосламалар киради;

махсус ва санитария кийимлари, махсус пойабзал. Махсус ва санитария кийимлари, махсус пойабзал таркибига сақловчи мосламалар, комбинезонлар, костюмлар, курткалар, шимлар, халатлар, жун пўстинлар, ҳар хил пойабзаллар, қўлқоплар, кўзойнаклар, респираторлар, бошқа турли махсус ва санитария кийимлари ҳамда махсус пойабзал киради;

кўрпа-тўшаклар;

канцелярия ашёлари (калькуляторлар, стол жиҳозлари ва ҳоказо);

ошхона инвентари, шунингдек, ошхона чойшаблари;

барпо этиш харажатлари қурилиш-монтаж ишларининг таннархига киритиладиган вақтинчалик (нотитул) иншоотлар, мосламалар ва қурилмалар;

фойдаланиш муддати бир йилдан кам бўлган алмаштириладиган ускуналар;

овлаш қуроллари (траллар, ёйма тўрлар, тўрлар, жиҳозлар ва ҳоказо).

7. Товар-моддий захиралар бухгалтерия ҳисобининг бирлиги захиралар тўғрисида тўлиқ ва ишончли маълумотларни шакллантириш ҳамда уларнинг мавжудлиги ва ҳаракати устидан лозим даражада назоратни таъминлаш мақсадида ташкилот

томонидан мустақил равишда белгиланади. Товар-моддий захираларнинг хусусиятлари, уларни харид қилиш ва улардан фойдаланиш тартибидан келиб чиқиб товар-моддий захираларнинг бирлиги номенклатура рақами, партия, бир турдаги гуруҳ ва ҳоказо бўлиши мумкин.